

LANURI

Marcel Olinescu

Fată pe câmp

Director :
MIHAIL AXENTE

Redactor :
GEORGE POPA

LANURI

IN SATE S'A NĂSCUT POPORUL ROMÂNESC*).

În cadrele largi ale romanității, în care formarea și caracterele specifice ale limbii ne apropie atât de poporul romanic al peninsulei italiice, evoluția socială a deosebit hotărît formațiunea etnică și evoluția istorică a celor două popoare.

Sat și oraș. — Iată în două cuvinte demarcația netă între mediul în care s'a plămădit soarta a două neamuri. Pe când în peninsula Apeninilor, italienii s'au format ca popor și au rezistat secole de-a rândul, într'o fărâmițare politică mult mai adâncă decât a noastră, în jurul orașelor, — aici, la noi, unde așezarea urbană romană a devenit cetate (*civitas*), toată viața etnică s'a concentrat la sate. Acolo, pe pământul sărăcit al Italiei, bogatele orașe au creat în locul unei unități rurale ce nu a existat până în zilele noastre, unitatea culturală italiană, acolo orașele au scos la iveală și au păstrat prin veacuri marile valuri, cari nu au fost numai venețiene, florentine sau romane ci și italiene; — la noi satele au păstrat într'o desăvârșită unitate etnică, peste separațiile politice ori istorice, spiritul românesc; tot ele au dat prin *boieri*, adică prin războinici (slv.

*) Din volumul „Satul românesc nucleu de viață națională”, sub tipar.

boljar — războinic), fii ai satelor și ei ca și primii conducători de unități mai întinse, *juzii*, și apoi *voevozii* însăși, toată valoarea trecutului românesc.

Pe cât de caracteristic este vieții italiene orașul, pe atât de strein este el de rosturile vieții românești. La noi alături de sat, acum un secol, nu aveam decât *tîrgul*, centru comercial cu pronunțat caracter rural, și odinioară mai erau și *cetatea* și *curtea* din care s'a născut „Capitala”. În afara acestora tot ce este oraș, așa cum arată și termenul de origine streină (mag. *város*), trece dincolo de marginile creațiunii românești.

Este interesant de observat că limba română în domeniul terminologiei așezărilor umane, urmărește, în stratificarea cronologică a termenilor, însăși evoluția istorică a dezvoltării așezărilor umane pe pământ românesc.

Dela strămoșii cei îndepărtați, dela Traco-Iliri am moștenit fără îndoială nu numai, așa cum vom vedea, așezarea caracteristică neamului nostru, ci și însăși numele satului. (Să se vadă articolul nostru: „*alb. fsat, rom. sat. o moștenire autohtonă*”, în Revista Istorică anul 1937). Dela Romani, odată cu orașele, au pierit și termenii respectivi, s'a perpetuat totuși, cu rosturile lor cele noi, doi termeni: *civitatem* care a devenit locul de apărare al solidarității cetățenești, *cetatea* și *co(ho)rtem* care alunecând spre înțelesul militar-administrativ, a devenit *curte* în înțelesul de reședință a stăpânitorului — Curtea de Argeș —. Slavii, cu un început de circulație rurală a bunurilor, ne-au dat *târgul* (slv. *trg*) în vreme ce numeroase *Grădiști* (slv. *grad*: cetate) nu au putut înlocui vechiul termen latin. Orașul (mag. *város*) nu va apare decât cu streinii care, așezându-se temeinic pe pământurile noastre, nu se vor amesteca totuși cu noi, ci vor rămâne izolați în așezările lor orășenești lipsite de priză asupra mediul românesc rural.

Intr'adevăr, orașul rămâne și azi în Ardeal un post izolat, strein de resturile regiunii cu toată vechimea sa multi-seculară, post sugrumat, asediat de cercul de sate românești din jur fără de care, cu toată producția sa industrială, cu toate rosturile sale comerciale, orașul ar fi pierdut mult; iar dincoace de munți, acolo unde rosturi

În sate s'a născut poporul românesc

administrative și comerciale nu i-au creiat o vigoare nouă, el s'a uralizat, s'a transformat în târg, urînd soarta istorică a atâtor vechi orașe sau cetăți întemeiate de negustori ori cavaleri streini, — sau a rămas ca în Moldova, insulă străină.

Satul cu formele sale evolute, răsărite din imbolduri militare, economice sau administrative, — târgul și cetatea, — forme ce au păstrat astfel până în secolul nostru și ele caracter rural, — au format deci și formează și azi specificul național în domeniul așezărilor umane ale neamului nostru.

O rază de lumină, țâșnită sub acest unghiu vizual din cunoștințele noastre istorice și aruncată îndărăt, în secole de trecută viață românească, ar putea evidenția, — înainte de a se arăta în imagini pregnante rosturile satului în nașterea, tăria și slăbiciunile societăților politice românești, — cât de vechi tradiții are satul în spiritualitatea românească.

Intorcându-ne cu milenii îndărăt, două și chiar trei, să vedem cum se caracterizau în Carpați și dincolo de Dunăre, până la hotarul lumii helene, lume ce se caracterizează și ea prin civilizația sa, înainte de toate urbană, așezările trace, între care Dacii nu erau decât o mlădiță. Și atunci, ca și azi, când Bulgarii și Sârbii continuă cu al lor selo, forme de viață pre romane, ținuturile acestea, adăposturi minunate pentru agricultori, ascundeau numai așezări rurale, sate.

Atât de caracteristică pare să fi fost așezarea rurală a vieții strămoșilor noștri, încât până și numele sub care îi cunoșteau Romanii pe aceia dintre Traci din care coborâm noi direct, pe Daci, în forma sa primitivă Davi, pare să fie după cum arată D-l prof. Iorga numai derivarea nominală a terminațiunei dava, care în nordul Dunării servea la formarea numelor de așezări dace, astfel că Dacii sau Davii ar însemna săteni. Tot D-l Iorga vedea cândva în numele Geților derivatul unor forme înrudite cu un substantiv grec (pământ), iar eu însumi am putut să afirm (Albanica vol. I. p. 52—54) că numele etnic al albanezilor, — cari în orice caz moștenes: și pe Traci, — amintește munca pământului caracteristică strămoșilor noștri.

Satele trace și numai ele, prin fixarea populației au permis strămoșilor noștri, — spre deosebire de frații lor Iliri, care locuind un pământ ce nepermițând dezvoltarea așezării în sate s'au irosit în triburi, — trecerea la forme superioare de organizare politică, cari nu și-au pierdut niciodată caracterul lor etnic și localizat. De aci satele trace, care au lipsit Ilirilor dar de aci și localismul lor regional, nu numai că nu a permis crearea unor organisme imperialiste dar a împiedicat uneori și înfiriparea unor sinteze naționale.

Iată atâtea trăsături vechi legate de sat și stat, ce reamintesc retrăirea lor milenii mai târziu, pe văile râurilor noastre, pe cari așa cum vom vedea îndată, din sate s'au născut organismele politice naționale, ce au rămas întotdeauna legate de teritoriul etnic, vecinic apărător al acestuia, atât cât soarta a pus sub stăpânirea lor, numai a lor.

Dar satele noastre coboară nu numai din lumea îndepărtată a acestor strămoși — ce s'au ascuns într'atât în tainele etnicului, încât numai migăloase cercetări dacă pot să adauge ceva amintirii numelui lor, nume pe care prestigiul Romei l-a îndepărtat și pe el din moștenirea noastră, — ci mai coboară și din lumea nouă a locuitorilor de orașe cum au fost în alte părți Romanii, dar care aci au fost și ei înainte de toate țărani așezați în sate.

Astfel că viața satelor trace, care se păstrează anonimă în viața rurală de azi, și-a găsit nu numai continuare în vremurile romane, -- ce i-a adus între altele simțul disciplinei, cel al legii, — ci și o întărire ce a făcut-o să reziste în vremuri mai grele.

În mândrele așezări urbane ale Daciei cu băile și teatrele sale păstrate alături de temple în împodobirea orașelor, în drumurile ce au brăzdat din belșug provincia, nu putem vedea instrumentele de romanizare ale Daciei, — pământ de țărani cari ca și azi se țineau departe de aceste așezări streine lor, — ci găsim în ele numai dovada intensei vieți romane născute atât de timpuriu pe pământul ce astăzi e cu totul al nostru.

Viața urbană a Daciei nu a putut naște ea poporul daco-roman, după cum părăsirea Daciei prin dis-

trugerea orașelor de către barbari nu a însemnat un secol și jumătate mai târziu părăsirea ogoarelor ei de către provinciali. Desvoltarea atât de rapidă a acestei lumi barbare, care nu subplanta aci o ființă urbană mai veche ci se năștea spontan dintr'un surplus de energii și bogății se lămurește mai ales prin aceia că aci ca și în Galia Narbonensis, orașul se năștea târziu urmând o veche înflorire a vieții rurale romane pe aceste meleaguri, viață anterioară chiar cuceririi lui Traian.

Orașul devenit la Daco-români cetate, adică numai post de apărare pentru vremuri turburi, nu va putea explica nici odată pe meleagurile noastre romanizarea, căci știm din evoluția istorică a acestor pământuri că întotdeauna orașul aci, fie el grec în Dobrogea, fie maghiar sau saxon în Ardeal, a rămas izolat între masele rurale românești, cari nu au fost impresionate decât de alte așezări rurale. Slavii cei vechi, Rutenii și Bulgarii apoi, ca și așezările maghiare rurale din Săcuime au reușit tocmai prin caracterul lor sătesc asemănător așezărilor românești, să se amestece cu noi, să înstreineze chiar o parte din fondul nostru național.

De altfel încă de mult D-l prof. N. Iorga a putut să puie în justa lumină romanizarea Daciei, — contestată numai cu aparentă dreptate pe căile unei vieți urbane superficiale și de scurtă durată, — arătând că ea s'a făcut pe drumurile sale cele adevărate ale unei vieți rurale romane ce s'a înfiripat de timpuriu alături de lumea satelor traco-ilire.

Pentru ca să se înțeleagă acest fenomen de viață populară trebuia să se pornească din îndepărtatele vremuri ale sfârșitului republicii romane, dela rosturi de viață economic — socială specific Italice, și anume dela transformările economice ce făcând imposibilă viața țărănimii italice au provocat una din cele mai mari emigrații populare ce-a împânzit vreodată lumea, și a creiat ea romanitatea.

Intr'adevăr ultimile timpuri ale republicii au însemnat în domeniul politic, ridicare în locul vechilor clase populare cari alcătuiseră până atunci însăși puterea statului, autoritatea unui mic număr de bogătași ce au adus cu stăpânirea lor o înflorire pur urbană a sta-

tului, ce contrasta cu părăgînirea vieții rurale, părăgînire ce se năștea pe de o parte din sustragerea unei părți a pământurilor rolului lor natural din cauza extinderii vieții urbane în formele atît de caracteristice vieții romane tîrzii a vîlelor și terenurilor de vînătoare (așa cum secole mai tîrziu, Insulele britanice aveau să devină un imens teren de vînătoare, iar Englezul aruncat pe mare în căutarea câștigului vieții), iar pe de altă parte prin însăși degradarea pământurilor în urma exploatărilor sălbatice a pădurilor. Dacă adăugăm la acestea rezultatele economice ale noilor cuceriri orientale, ce aveau imense rezervoare de cereale, rezervoarele aduse la Roma nu costau nimic, deoarece acolo în orient pe pământurile publice se cultivau cu sclavi și tot cu robi se aduceau pe corăbii spre metropolă, — vom înțelege ușor pentru ce țaranul italic, tot atît de prolific și odinioară ca și azi, coborît în mizerie a trebuit să părăsească pământul Italiei pe care acum trăiau fără drepturi și fără posibilitatea muncii creatoare.

De aici uriașa emigrație populară romană care îndreptându-se către vest spre Galia de sud ca și spre est a trecut peste Alpii orientali spre văile Savei și Dravei atîngând Panonia, în vreme ce alte grupe atingeau peste așezările Ilire, ținuturile trace și Dunărea noastră.

Nici un text istoric, inscripție, cronică ori altă însemnare nu amintește, este drept, această mișcare de populație, dar faptul acesta nu poate să aibă valoarea unei probe negative, nu poate să contrabalanseze numeroasele indicii și mai ales simțul realităților istorice care impune luarea în considerare a acestui fenomen de viață populară, căci știm că istoria scrisă a acelor vremuri ca și tot ce atingea viața publică oficială nu se preocupa decît de pomenirea faptelor ce atingeau viața statului organizat sau personalitatea stăpînitorilor, nu aminteau decît faptele stăpînitorilor sau a celor cari puteau dispune fățiș de rosturile publice; poporul cu viața, nevoile și evenimentele sale cădea în afara preocupărilor istorice, în afara rosturilor pomenirilor pentru inscripții și au trebuit să treacă multe secole, milenii

În sate s'a născut poporul românesc

chiar până ce vremurile noastre de abia au creiat istoria popoarelor alături de istoria statelor și a stăpânilor.

A fost atunci „o infiltrare domoală dar profundă de țărani români” care a „putut transforma într'o populație romană, vorbind latina vulgară, pe Iliri ori pe Traci, pe cări cucerirea politică așa de trecătoare în Dacia, n'ar fi putut decât să-i atingă.¹⁾

Într'adevăr numai așa s'ar putea explica romanizarea atât de intensă a ținuturilor dace ca și cea a celor agricole trace din Balcani în termenele atât de scurte ale stăpânirii romane. În vreme ce cu toată lunga stăpânire romană din Iliricum, peste șase secole, nu s'a ajuns decât la romanizarea superficială a Albanezilor în regiuni în cari alături de stăpânirea romană nu au avut din cauze economice ale improductibilității agricole a pământului și marea așezare romană agricolă, care ca ea și numai ea a determinat romanizarea, provocând chiar ea și cucerirea.

Iată deci că lumea Romană supunând politic viața neamurilor trace, impunându-le interesele sale militare și economice, aducea totuși pe plan social un puternic aport ce avea să continue întărită și disciplinată vechea viață a acestor ținuturi ce a fost și rămas caracterizată și sub Romani prin *sate*. Viața în care, în satele cele noi, s'a plămădit amestecul celor două popoare, prin adoptarea a tot cece aducea superior cotropitorul pe fondul vecinic al supusului: limba instrument limpede de largă.. înțelegere în locul graiurilor locale neevoluante, neclare, și lipsite de circulație, ordinea romană în locul frondei trace, și însfârșit forța etnică latină, simțul unității, în locul spiritului individualist al neamurilor trace.

Dar pentru ca din acest amestec, pentru ca din traco-daco-romani să se nască poporul nostru mai trebuia ca din atâți barbari ce au trecut pe la noi, să se mai facă amestecul și cu singurul neam plugar ce au trecut pe aici: *Slavii*.

Mongolii și Germanii, păstori și rășboinici, au trecut mulți și de multe ori pe aici, între un jaf și o bă-

1) v. Istoria Românilor și a civilizației lor de N. Iorga p. 26-27

tălie au ascuns multe comori, dar nu s'au așezat nici odată; mai târziu unii (Pecenegii și Cumanii) s'au și așezat temporar creind chiar organisme politice, n'au lăsat însă decât amintiri în toponimie căci nici unii nu s'au putut apropia de viața satelor noastre. Târziu de tot alții din neamurile lor, (Maghiarii), așezați artificial în cetăți sau târguri comerciale au trebuit să trăiască prin sate, iar acolo unde soarta i-a așezat în mijlocul lor, au pierit și pier azi încă pe îndelete, dar nu absorbiți ci asfixiați.

Din atâtea neamuri câte au trecut pe aici, numai agricultorii slavi, oameni rurali prin însăși viața lor, s'au putut amesteca cu populația vechilor sate traco-romane, imprimându-ne coloritul special ce ne caracterizează între popoarele romanice.

Slavul agricultor, dar neașezat în sate temeinice, — prin natura patriei lor primitive dintre Nipru, Vistula și Carpați: bălți sau păduri nepătrunse, — au primit prin atingerea cu traco-romanii formele definitive ale vieții lor populare. Acolo unde nu au dispărut cu totul în mulțimea satelor daco-romane, acolo unde numărul sau împrejurări de ordin istoric general le-a favorizat conservarea caracterului etnic, ei au continuat social numai în ale lor selo viața satelor traco-romane. Sate din care s'a dezvoltat și la ei ca și la noi, organisme politice superioare, organisme ce au fost tari numai atât cât au mers pe drumul lor etnic sprijinit de sate, și cari au perit de îndată ce au apucat-o pe cărările streine ale imitațiilor imperiale. Sate cari la Sârbi, ca și la Bulgari, au păstrat ele viața etnică atunci când statele depărtându-se de rosturile lor etnice au pierit pe drumuri streine de sensul lor.

De aici concluziile: pe deoparte o întreită origină rurală străjuește originile neamului nostru; iar pe de altă parte vitalitatea satului trac a fost atât de puternică încât a înflorit pentru toți cei ce s'au asimilat rosturilor sale sociale.

ANTON BALOTĂ

POEM

Vezi, pentru cât suflet înfiorat ai pus
Nu ți-au înflorit încă de azur grădinile,
Tremurătoare, mânilor
S'au ridicat în sus.

Dar cerurile, mereu veștede
Ți-au refuzat așteptarea și visările.
Sufletul ți l-au înțeles doar mările
Și munții în creștete.

Rămâi, pentru semințele aici puse și 'ngropate
Când toate idealurile scuturate
Fac ocolul pământului
La bătaia vântului.

Cu somnul pietrelor și al stihilor,
Când sunet de toacă va bate încet și rășfrânt,
Ca o tainică chemare de pământ,
Te vei înfrăți în pacea morților și-a viilor.

Iar în ochii deschiși spre înălțimi liliale,
Asemeni dimineților spre soare
Va înflori, poate, în primăvărată splendoare,
Icoana cerurilor inițiale.

ION MOLDOVEANU

COBORÎRE

A poposit Arhanghelul în sat
cu 'ngemănări de duh prevestitor,
la porți armindenii verzi l'au așteptat
și vrajă topită 'n țărănesc ulcior.

Din hat veleatului pe spic
s'a risipit pe văi cântec rumânesc
voevodal — pe creștături de borangic
ca flacără'n deștelenire florilor cari cresc.

Mamă, pe Mureș stelele au dar.
Tu pune'n năframă busuioc
și lasă veninul amar:
e timp pentru chiot și foc.

ION TH. ILEA

INSULA

Doamnei ÖMER FEYZI

Insula să mă lase gușterilor, când plouă,
Câinelui din bezna grădinei lui Assan,
Botului întins, în țară nouă,
De malul blând și dulce dunărean.
Smochinului cu rodul de soare copt și cald,
Valurilor adunate în cute și în fald,
Culcate noaptea'n vaduri sub lună,
Cum se cuvine, albastră și lină și bună.
Vaporului ivit, fir alb pe țarm sârbesc,
Cum pașii lui Iisus, tot aici se ivesc
Și sub capacul boltei arse,
Și sub domul cerului sprijinit de pilaștrii.
Să mă lase zărei largi, întoarse
Orientului trântit printre aștrii,
Arome, filtre, văluri, narghilele și cânt.
Strecoare-i jalei mele, în jar de rugini roase,
Viul argint al șopârlei mici pe pământ.

... Să o ridice în halucinarea regală a broaștei
[țestoase.

Ada-Kaleh

HORIA BOTTEA

CUM A MURIT BUNICUL

Bunicul dinspre mama era cismar, iar vara când n'avea cui să facă ghetete, iminei sau papuci, găurea pământul, făcând puțuri, beciuri și cărămidă. Asta era după cum spunea el, supliment la cea dintâi.

O ducea bine bătrânul, căci avea și punga plină și gâtul uns, căci „*meseria la om e brățară de aur, iar gâtul pâlnie de argint*”.

Și fiindcă am început cu dânsul, adică cu bărbatul femeii mamei mele, să și ispravesc cu el.

Numele lui era Lupu, iar porecla de Hagiu ce o avea în coada numelui, era adoptată dela tatăl lui, adică dela răsbunicul meu, care s'a dus în hagialâc la Sfântul Munte.

Am spus că bunicul era iarna cismar, iar vara găuria pământul, căutând izvoare de apă, cu care ocazie vâra în pântecelul lui ocale de vin de Nicorești sau Coasta-lupeii.

Țin minte, că iarna când bunicul s'apuca de bocănit, în mijlocul casei, mă agățam cu mâinile de bancul unchiașului, minunându-mă de descântecul cu care descânta când lustruia câte o pereche de iminei pe talpă cu fierul de alamă — mușcheaua — ce-l folosia pe vremea aceea.

Eu mă uitam în ochii lui, el se uita șiret la mine și zicea :

Os te-i face, os te-i coace
Și te-i da la badea 'ncoace.
Vara, vara, primăvara,
Pân'o înflori sălcioara,
Os...

Și ca osul ieșea, căci cuvântul os dela urmă îl prelungea un moment.

Mi-era tare drag bunicul, căci de câte ori făcea talpa os, mă ridica pe brațe și cu mustățile lui lăsate a oală pe buză începea să mă sărute, să mă alinte și să se joace cu mine până începea bunica să răcnească la el.

— Da mai lasă-l măi omule, că m'ai asurzit și vezi-ți de treabă, ca acu o să vie femeia la iminei.

Mă mai săruta odată, de două ori, apoi mă punea jos de pe brațe zicându-mi :

— Du-te colo, la baba, și-o mai năcăjește și pe ea.

Babă îi zicea, dar bunica era tânără, nu era nici de cum babă, căci îi plăcea să petreacă și nici ușă de biserică n'a fost.

Femeie frumoasă, fercheșă și curată nevoe mare, dresurile și sulimanurile nu-i lipseau niciodată, și nici de petreceri nu se lăsa, ferească sfântul.

Vara, mai ales, când lipsea bunicul, care era dus la vre-un puș sau vre-un beciu, cine știe unde, că era meșter bun și căutat ca iarba de leac peste nouă sate, să fi văzut chilomanuri și chefuri la Safta Rusca, care avea cârciuma a treia casă, nu departe de noi.

Atunci, și numai atunci își răsbuna bunica mea care spunea că i-a scos uncheșul păr alb toata iarna cu bocăniturile lui, căci din chefuri și din zaiafeturi nu mai ieșea.

Ce mai fripturi, ce mai pui rumeniți cu unt, ce mai băuturică, fiindcă era numai doi gologani ocaua de vin de Saele, să tot bei și să petreci.

Și petrecea bunica cu vecini și vecine, și după ce jucau și tropăiau să dărâme beciul omului, apoi se făceau miri și mirese și făceau nuntă în toată puterea cuvântului, cu nași și nașe, cu pochi improvizati și fel de fel de năzbâții ce le trecea prin cap.

Bunica se făcea mireasă, iar Jancă, un țigan bătrân de peste optzeci de an, mire.

Safta Rusca, femeie de vre-o patruzeci de ani, de-o seamă cu bunica, și cu moș Vasile, soțul ei, erau nuni, moș Ion Pâslaru și cu lelea Anița, erau soră de mireasă și vornic. Mirele cu ceanul de mămăligă și mireasa cu pirosțiile pe cap drept cununi, iar nunii cu făcălețele de mestecat mămăliga, drept lumânări, trăgeau danțul afară din cârciumă și jucau hora în mijlocul șoselei, în timp ce Porojan și cu moș Mincu îi ziceau din lăută și gură :

Trage danțul după casă,
Că mireasă-i burdănoasă
Trage danțul după șură
Și strigați cu toți din gură,

Hu, hu, hu, hul

Și petreceau, că nu erau nici grijile, nici luxul, nici nevoile și nici o angara din câte sunt astăzi pe capul oamenilor.

Dar pe când bunica petrecea în felul ei, bunicul nu se lăsa mai prejos și petrecea și el în felul lui și anume, mai mult în cele sfinte, de cât în cele lumești.

Și lui îi plăcea să se veselească, să mănânce bine și să joace după lăutari, dar să-i cânte și preoți.

Avea mania ca să vadă el cu ochii și să audă cu urechile lui, cum o să-i șadă și cum o să-i cânte lui popii, când va fi mort.

A propus el părintelui Apostol din Ivești, însă preotul om bătrân și cu scaun la cap, i-a luat numai plata prohodului, fără să îndeplinească formalitatea sacră, amânându-l cu — „lasă Lupule, după ce-i muri. Nu-o face acu, că nu-i iertată asemenea faptă”.

Dăr bunicul, nu. El o ținea una și bună. „Nu, că el vrea să vadă cu ochii lui și să audă cu urechile lui slujba prohodului de înmormântare”, căci spunea el — „Cine știe dacă atunci sunt sau nu sunt bani, și nu mă prohodește hoțul de popă cum trebuie. De ce să nu văd eu viu ce o să-mi facă ei mie mort.”

Și nu s'a lăsat. Intr'o zi, fiind angajat să sape o fântână și un beciu în comuna Liești, la cârciumarul Nastase Pavel, la terminarea lucrului, cu ocazia aldămașului, n'a lipsit nici popa, nici dascălul satului, cari la drept vorbind nu le plăcea nici lor să ducă la ureche și cum aldămașul a început cu câte o drojdioară și cu puțin mizilic, s'a isprăvit cu o pomană în toată regula și cu un prohod oficial, în toată puterea cuvântului.

Sta bunicul lungit în patul cârciumarului, cu două perne la cap, mâinele puse pe piept, cu icoană și lumânări aprinse la cap și la picioare, iar popa care nu era mai teafăr decât el și ceilalți, care așteptau să-i mănânce pomana, îmbrăcat în odăjdii, cu cădelnița din care fumează tămâia, cu lumânarea în mână, aprinsă, îndeplinea voința bunicului, adică ultimul act din viața omului.

Preotul îl prohodia, bunicul plângea, iar cârciumarul împărția câte un covrig și o luminiță la cei de față, pentru sufletul răposatului, iar cel ce primea zicea :

„Bogdaproste și Dumnezeu să-l ierte“, în timp ce clopotul bisericii se tânguia de moarte.

Odată prohodul terminat, a venit rândul pomenei care s'a sfârșit și ea cu popa'n cap. A fost pomană nu glumă, că jucau de parcă a fi fost cine știe la ce masă mare și cântau de hăuia hanul, pe când bunica acasă plângea și se trăgea cu mâinile de păr că i-a murit Lupu la Liești. Vestea morții bunicului a fost răspândită de dascălul Mihai dela biserica din Ivesti, care trăgea de mama focului clopotele.

Bunica a plecat să-l aducă acasă, când ce îi văzu ochii. În sanț, la drumul jumătate, culcat pe iarbă, la umbra unui salcâm, bunicul dormea, ajuns de praznicul ce-l făcuse în cinstea morții sale.

L-a sculat, cu chiu, cu vai și l-a adus acasă. Ajuns, s'a pus în pat și i-a spus.

— Ioană!

— Ce-i?

— Ingrijește-te de cele de lipsă, că în opt zile mor.

Și așa s'a întâmplat; căci din cauza praznicului s'a îmbolnăvit și după opt zile, cu tot ajutorul dat de medicul Ionescu, bunicul a închis ochii întru cele veșnice, mulțumit, că și-a prăznuit moartea.

VASILE AXENTE

MOARTEA PE MUNTE

Stăteau munții răsturnați în basme. Primăvara
Le înfloreau pe trupuri păduri,
Apoi toamna le risipea neștiutoare povara
Sub cerurile tot mai joase și tulburi.

Erau multe din acele dimineți
Ca aburul pe sticlă, ori proaspete vopsele.
Suiau arborii printre limpezimi și frumuseți
Spre neștiute bărăgane de stele.

Cioban tânăr trecea cu turmele prin aceste așezări
Privea cum toamna lucrurile toate se strică,
Cum se scutură aceste minunate țări
Și primăvara iarăși se ridică.

Oile pășteau anotimpurile, iar ciobanul știa
Zilele, anii ori vremea, după zodiac și stea.
Câte-odată-l necăjeau prin sânge frunzele și tine-
[rețea,
Dar el își trecea fluierul prin inimă și alunga tris-
[tețea.

Noapțile, uneori, veneau cu lumină mare'n dumbrăvi
De se vedeau în ape arbori și păstrăvi
Și nu se știe dac'atunci când adormeau gorunii
Mulgea ciobanul oile, ori curgea laptele lunii.

Dar au trecut toate: cântecele, curcubeele,
Vara își răsturnase peste țară știubeele.
Intr'o zi cerul își puse mâna obosită pe frunte
Și-a coborât păsări galbene pe munte.

În toamna aceia păstorul a simțit
Prin piept o mare cădere de frunză.
Era atât de neașteptată trecerea în mit,
Încât și-a căutat un loc să se ascunză.

Seara a fost atunci ca o lumină ciudată,
Nici-o pasăre în cuib n'a rămas.
Luna era peste brazi tremurată,
Cerul cu stelele, iconostas.

Frunzele au căpătat de-odată altă culoare,
Apele s'au oprit în izvoare,
Când ciobanul simțind în inimă un junghiu de lună,
S'a culcat cu ierburile împreună.

Pădurea și-a descuiat atunci toate viorile
Să plângă laolaltă cu miorile,
Mutarea ciobanului în altă țară
Și călătoria lui stelară.

Brazii și cerul s'au lăsat jos,
Peste sfârșitul acesta frumos.

GEORGE POPA

OMUL CU PICIOR DE IMPRUMUT

(fragment)

Tase Barbărasă, își infundă hârtiile răvășite pe masă în saltar și lăsându-se pe speteaza scaunului pentru a-și îndrepta curbatul schelet îmbrăcat cu o piele pământie, își aprinse o țigară, trudindu-se de a scoate câteva rotoagoale de fum.

Mulțumit că și-ajuns scopul, își trosni de câteva ori degetele, pironindu-și distrat, privirea pe cadranul măsurătorului de timp, având tot odată grijă de a se scobi în nas, obiceiu învățat de când era copil.

După ce-și întinse singurul picior sănătos cei mai rămase, de oarece pe celălalt fiind filantrop din fire, îl făcuse cadou spitalului din Iași în 1917, se sculă, aruncând o ultimă privire mesei, care îl ținea zilnic opt ore legat de ea, întocmai ca o amantă plicticoasă.

Făcu înconjurul odăii cu ochii, după care ieșii având grijă dea închide bine ușa în în urma sa.

Afară, Toamna, care îl aștepta cam de mult, îl pălmui cu o pală de vânt rece, ce-l pătrunse până la oase prin hainele subțiri de dril, pe când felinarele bolnave de constipație îi luară în primire umbra.

Ne având ce face, își plimbă trupul ciopârțit pe câteva străzi. Foșnetul frunzelor călcate sub picior îi făcea orișicare plăcere, de și simțea bine, că frigul cuibărit în buzunarele goale nu-i dădea pace, totuși în loc de a intra într'un local să se încălzească, preferă să hoinărească mai departe, până ajunse în parc.

Se așeză la întâmplare pe o bancă. Își descoperi capul pentru a simți mai bine sărutul nopții și tot odată a-și răcori fruntea, de oarece sub ea o furtună de gânduri se abătuse, se sbuciuma, căutând un loc să iasă la larg.

Totul în jurul lui dispăruse. Nu vedea nimic, n'auzia nimic. Privia într'o doară la lumea ce alearga grăbită. Nu mai era stăpân pe el. I se păru că nu e el, ci, altul sta acolo pe bancă și înciudat pe singurătatea din jurul lui scui pă cu scârbă.

*) Din romanul cu același titlu.

„Nu mai merge, mormăi el. Trebuie să fac ceva să se ducă pomina” și așa cum sta mintea limpezită de sbuciumul de adineori, făcu loc pe ecranul creerului, să se proiecteze întreaga lui viață de chinuri și revolte. S'ar fi vrut cu totul altul. Altfel visase el viitorul, viața de mâine. Încă de pe băncile școlii se credea merit pentru noi prefaceri și după el, ar fi trebuit dată o nouă înfățișare acestui așezământ omenesc. Și cum sta, el care se credea merit să stăpânească o lume ai-doma unui Cezar sau Napoleon, se pomeni vorbind cuiva nevăzut.

Dar cum creerul istovit, nu putea încheia nimic celor ce se pregăteau în lumea umbrelor să-l asculte pe acest nou reformator, se lăsă păgubaș și înciudat se așeză îngândurat pe bancă, bolborosind printre dinții cariați, numai pentru sine.

„Zadarnic e tot zbuciumul. Trebuie să rămân același Tase Barbărasă, biet scrib jerpelit, cu o leafă de mizerie și aceia neplătită la timp.”

Ca să se ostoaie își aprinse o țigară, după care se urni întâi mai încet, apoi din ce în ce mări pasul. Ieșit între oameni își strânse surtucul pe lângă el și cum stomacul nu-i dădea pace, intră în prima cărciumă ce-o găsi în cale.

Aici un patefon hodorogit, scotea în noapte un scâncet de om flămând.

Se așeză la o masă aproape de ușă și așteptă. Căldura, începu a i se lăsa greoaie pe pleoape. Fără să vrea simți că totul se împăenjinește iar lentilele sufletului, începu să se ascundă după grelele obloane. Și ce bine se simțea. Parcă visa. Când brusc fu trezit de foșnetul unei rochii ce i se prioni în față.

— Domnul?

— Un vin!

Privi un timp în urma femeii, apoi se lăsă pradă gândurilor. Iși amintea de camera lui rece și igrasioasă. De așternutul înghețat pe care până să-l încălzească cu corpul lui trebuia să dărdăe de frig ghemuit în colțul patului întocmai ca un câine. La acest gând simți un fior prin șira spinării.

„Cu ce's eu mai bun ca un câine”, gândi el. Femeia se întoarse. Puse paharul cu vin pe masă și văzându-l atât de îngândurat, schiță un zâmbet trist, cerând tot odată voie să se așeze în față lui.

Tase, o privi mai întâi cu un ochiu, apoi cu amândoi și dece o privea, de ce și privirea i se furișa când pe chip când pe sânul femeiei ce încerca să evadeze de sub decolteul bluzei.

Și cum privea carnea desgolită, de ce și gânduri peste gânduri îi frământa creierul, îi răscolia simțurile, închise până atunci în el.

Femeia simțindu-i privirea, duse brusc mâinile la sân.

— Nu crezi că ești prea curios!

Aceste vorbe îl deșteptă din toropeala în care căzuse, isgonindu-i visul.

La această apostrofare Tase coboră privirea în jos, îngăimând ceva drept scuză, după care, hotărât strigă:

— Plata!

— Pleci? îl întrebă femeia.

— Da.

— Mai stai puțin, căci acum închide patronul și plec și eu. Dacă vrei facem o mică preumblare.

Tase o privi iscoditor, înclină din cap și se așeză cerând încă un pahar cu vin.

Femeia revenind, își reluă locul, întrebându-l:

— Nu, ești de mult, pe aci?

— Nu! zise Tase morocânos, neavând chef de vorbă.

— Ce ursuz!

— N'am ce face; așa mie felul. Ș'apoi viața asta idioată te schimbă cu totul.

— Trebuie s'o 'ndurăm, făcu femeia filosofic.

— N'avem încotro.

Și cum sta și-o privea, i se păru frumoșică, ba, mai târziu o găsi chiar frumoasă.

Văzând că o privește iscoditor, femeia râse sgomotos și întorcându-i spatele spuse:

— Mă duc să fac socoteala, cu patronul și mergem.

— Unde?

— Unde vrei!

— Cu mine?

— Da, ce ți-i frică?

— Nu, dar vezi...!

Lasă, știu la ce te gândești!

Rămas singur, Tase se scărpină la ceafă, apoi pe furiș, scoase punga, ce-i ținea loc de portmoneu și începu ași socoti banii.

Ușurat, goli paharul. Nu după mult timp, se pomeni în stradă cu femeia ghemuită lângă el.

„Unde merg, gândi el, cu această femeie a cărui trecut nu-l cunosc și pe care nici n'ar fi dorit să-l cunoască.

Era mulțumit că o simte lângă el, că-i strânge brațul sub al lui.

„Măine, cine știe ce se va mai întâmpla“. Cum vântul nu le dădea pace, iar pe femeia simțind-o cum tremură, îl făcu să iuțească pasul, pe când ea îi spuse s'o ducă acasă.

— Încă puțin și ajungem, spuse necunoscuta ațintindu-și privirile în ochii lui. El o privi o clipă și lăsându-se condus de ea se pomeni cūrând într'o mahala. Tase se uită în jurul lui. Doar ici și colo, câte un felinar somnoros îi privea, întrebător, pe când umbrele li se jucau dându-le târcoale când înjurul lui, când în jurul femeii. Pentru prima oară în viața, Tase privi jocul umbrii lui, cari aci se unea cu a necunoscutei, aci se lungia, de se pierdea, ca apoi să răsară în urma lor.

Când și ultimul felinar își luă rămas bun de la ei, și odată cu el umbrele, îl cuprinse un urât și-i părea parcă rău ca nu și vede umbra, sbeguindu-se în jurul lui.

Prin față-i defilau acum mogâldețe negre, căsuțele cartierului.

În dreptul uneia, cu aspect burghez, femeia se opri. Deschise cu bagare de seamă poarta. Dela o fereastră o sfoară de lumină se furișă printre perdelele trase.

Femeia s'apropie de fereastră pe vârful picioarelor și privi. O tuse seacă ajunsese până la el, care rămase în pragul porții, neștiind ce să facă. Ea se întoarse. El o privi lung.

— E mama. Sarmana e suferindă. Dar hai, înăuntru, nu e timpul de spovedanii acum.

Intrară într'un antre, iar deacolo, într'o cameră cu gust aranjată.

În timp ce el se așeză pe-o un scaun, femeia aprinsă gazul în sobă.

Omul cu picior de imprumut

— Dorești un ceai? ne-ar face bine la amândoi. Ce zici? și fără a aștepta răspunsul, puse samovarul.

În tot acest timp, Tase îi urmărea mișcările, trăgând din țigara ce și-o aprinse. Ii oferi. Ea însă îl refuză surâzând. — Nu te supăra, dar nu fumez.

La acest gest Tasi se gândi. — Ce vrea atunci? De ce m'a poftit înăuntru? și un gând necuvincios i se infipse în creier. Se cutremură — nu se poate spuse el. Cine știe; poate ca 'n acest suflet nu e atâta noroi. Cu toate acestea se sculă mecanicește și se așeza lângă ea. Odată lângă ea, femeia se trudi să schițeze un răs forțat. Apoi o podidi lacrămile. Zăpăcit, îi puse mâna pe umăr, ca s'o mângâe. La acest gest femeia ridica brusc capul privindu-l cu oarecare teamă. Apoi ca și când prezența lui acolo ar fi înfricoșat-o, zise:

— Pleacă, ce cauți d-ta aici?

— Mai chemat zise Tase.

— Da, da, vai! ce-am ajuns.

Pe Tase îl săgetau acum gânduri peste gânduri, care de care mai ciudate. Îi supărau un moment, apoi, se pierdeau acolo unde se născuse, pentru a face loc altora.

— Ori e o rafinată și vrea să facă pe novicea, ori e cu adevărat — femeie cinstită pe punctul de a cădea. Și atunci, gândi el, să luăm ipoteză din urmă de bună.

Femeia liniștită un moment, persistă al privi, și oftând zise — Pentru ea. Ce să fac? după care tăcu.

— Ai spus ceva? întrebă Tase, pentru a rupe tăcerea în care s'auzia doar sfârâitul somnoros al samovarului.

Ea își înalță albastrul mărgelilor spre el. Acum văzu el cât e de drăguță în largul ei. Îi lua mâinele între ale lui,

— Nu-ți fie frică, nu-ți fac nimic rău. Uite-că plec și ridicându-se își îndesă pălăria pe cap și ieși în burnița rece a toamnei, ce începu între timp să se cearnă.

Femeia rămase surâzătoare în cadrul ușei, petrecându-l cu ochii. El o mai privi odată, apoi se pierdu în negrul de catran.

MIHAIL AXENTE

CLIMATUL POEZIEI

Circonferința, care încorsetează terenul obișnuit de a ne informa și ne înbrățișează cărțile de lectură, după natura conținutului lor, deși nu putem spune că ar hotărâni riguros un domeniu de strictă specialitate, sau un repertoriu de cărți cu totul unilateral selectate, ea se vede totuși constrânsă a tria, a primi înăuntru mai cu seamă informații, care nu sunt predilecte și agreabile, ocolind cu oarecare grație, nu însă fără respect, tot ceace ne apare arid sau fără importanță. Mărturisesc că ne-am supus cu destulă plăcere acestui capriciu — dacă l'aș putea numi astfel — al cititorilor noștri, având în privire prețuirea timpului din punctul tău de vedere (orice lectură impusă, la care nu aderi, e o pierdere de vreme), pe care el ți-o procură. Printre îndeletnicirile, care îmi repugnă mai cu deosebire, își are locul întâi aceea a omului rece, de calcul sec și prea migălos, predispus a face socoteli și statistici. Pe acestea din urmă, — deși sunt astăzi favorizate de public, pentru informația lor nudă, pentru relatarea lor seacă și mai cu seamă pentru rapiditatea pe care o promovează — chiar dacă ar fi pus în lumină anumite date de importanță pentru literatură, le-am neglijat lesnicios și bănuiesc că o viou face-o totdeauna. Am descoperit totuși întâmplător niște cifre statistice, care m'au interesat în chip deosebit, întrucât exprimau rezumativ și cum nu se poate mai reușit și definitoriu întreaga mentalitate, larg ancorată în exteriorul intimităților sufletești, a tineretului actual de oriunde. Le voi folosi mai încolo.

Mă miră faptul că pe terenul literaturii noastre nu adie încă de nicăeri o intenție de replică, a unei generații mai noi, înrolată sub un program anumit, împotriva „generației” actualmente considerată ca tânără care de fapt a acoperit cu activitatea ei un interval de timp destul de întins și și-a consumat aproape, limpezindu-le cât de cât, inovațiile de care venise înconjurată și animată, pentru a fi de-acum urnită de altă din loc. Orice tânăr intrat mai recent și răsleț în domeniul literaturii, se integrează perfect spiritului „gene-

rației". Fenomenul acesta își are explicația lui scoasă în evidență de un studiu structural al societății de azi.

Să nu se creadă că, alături de generația în prezent la putere, sau mai bine zis succesivă ei, nu s'ar fi născut încă o alta mai nouă, înțeleg una de oameni capabili, cu preocupări mai alese, însă acesta, dacă există într'adevăr, ceea ce poate fi dovedit printr'o încursiune în viața publică românească, nu mai e literară, ci militantă sub bolta unei unități de vederi numai în câmpul politic. Deaceea, toți cei ce apar azi ca mai tineri în tărâmul literaturii, trebuie să fie considerați prin excepție ca incompatibili și deci inadaptabili, din motive adânci, poate organice, drumului mers de leatul din care se rup, și împinși ca atare fatal în brațele „generației” literare, rămasă fără rivali înapoia ei. Toți aceștia sunt inactuali.

Imi amintesc cum, acum câțiva ani, opinia publică se plângea că are prea mulți scriitori noi, la un număr infim de cetitori. Era un moment în care, mai ales poezia, din punct de vedere cantitativ, își atinsese un apogeu arareori întâlnit, cu toate că publicul nostru a continuat să fie rebarbativ esențelor ei. Cine cercetează însă atent periodicele românești, va observa că în timpul din urmă nu se mai ivește decât extrem de rar un nume nou în paginile lor, contribuțiunile la acestea continuând a fi semnate de scriitori consacrați. Astăzi aproape nu mai avem debutanți în literatură, ceea ce înseamnă că tineretul din ceasul de față nu se mai simte mistuit de turmentările ei. În schimb, profesorii ni se jelesc că studenții și elevii dezertează din biblioteci, că nu mai învăța și mai ales că fac aproape cu toții politică. Acesta nu e doar un simptom, ci o epidemie care a prins rădăcini adânci în sânul tineretului de pretutindeni. Orientarea lui nouă trebuie să fie determinată de factori hotărâtori, pe care prefer să amân pentru altădată a-i dibui. Rămâne însă un fapt stabilit că atmosfera generală de astăzi a vieții comunitare nu mai este prielnică dezvoltării literaturii în genere și a poeziei în special. Trăim se pare într'o epocă anti-poetică. Lirismul, conțepția, filosofia pură, meditația — se repetă mereu — nu mai preocupă tinerele generații de intelectuali. De altfel, omul nou nici nu mai este „inte-

lectual", aceasta fiind o calitate care lui îi repugnă. Omul vremii moderne e „muncitor“, în sensul curent al cuvântului, lucrător, fie cu brațul fie cu mintea, în vederea achiziționării unor rezultate brute, imediate. El trăește sub zodia utilului. Atât de violent și avid își revindică dreptul de muncă și la beneficiile ei, încât pentru a și le câștiga și menține, într'un regim de concurență, se leagă cu trup și suflet de idoologia, care lui îi apare, pe un asemenea plan, mai proprie și mai pregătită pentru a i le susține.

Starea aceasta de lucrări se oglindește cu fidelitate în literatură, Statistica la care făceau aluzie la începutul acestor pagini, întocmită în sectorul poeziei rusești dintr'un an oarecare, constata o majoritate zdrobitoare, față de altele, a poemelor tratând entuziasmul muncii, acelor agitatoare, cu patos revoluționar și în fine a celor militariste, războinice (Mă mir că lipsesc din bilanț poeme sportive). Compoziția de azi a societății, în atmosfera ei de ansamblu, combină în mod precumpănitor toate aceste orientări, care dau vremii o înfățișare muncitorească, și tot odată îi imprumută pe deasupra un aspect militaros, fiind net ostilă unor suflete alese, aplecate din fire către visare și meditație. Spiritul brutal înstaurat de societatea modernă, cu organizarea ei viguroasă și intolerantă, exclude din constituția sa pe înșii contemplativi. De altfel, ritmul alert, pe care îl impune, nici nu-ți mai lasă timp îndeajuns pentru visare și contemplație. Mai mult Prin regulamentarea și trecerea în grija statului a educației tineretului nostru, s'ar putea spune că omul foarte rar e azi în măsură să-și aparție. Depănarea amintirilor tivite cu duioșie, urzeala unei reverii cu parfumuri, construcția lineară a unui gând năzărit la o cotitură a minții, sunt cu toatele trecute azi la index de activitatea fizică, brută, pusă sub controlul oficial. De fapt, abătându-ne un pic din mersul acestui idei, s'ar putea susține că statul impunând o metodă nouă de educare, după el integrală, în felul cum se știe că o concepe, comite o agresiune împotriva tocmai a muncii, pe care pretinde că intenționează s'o promoveze, dimpreună cu disciplina. Când face aceasta, el se gândește numai la orășeni, care sunt

În adevăr proprii la o mulțime de experiențe variabile, Există însă la sate categorii sociale, în cadrul cărora, tinerii, prin condițiile de viață și tradiția lor seculară, sunt obligați să slujească în afara comunei până la majorat, spre ași acumula o avere, pe temeiul căreia ma târziu să-și întemeieze o gospodărie. Prin inovațiunile recente ce-i reține la dispoziția statului încontinuu până după atingerea majoratului, au astfel tăiată de sub picioare orice perspectivă de viitor. Însă statul nostru, dacă Italiei sau altor țări le convin asemenea lucruri, crede că ele sunt compatibile la perfecție și cu situația din România, ceea ce dovedește că el n'o studiază, înainte de a încerca anumite reforme. Dar să ne înapoiem la firul întrerupt al expunerii noastre.

Bănuiesc că marele Goethe, atunci când afirma că orice poezie este ocazională, avea clar în vedere faptul că poetul trebuie să aflu în natură și societate un prilej nimerit, de care să se poată lăsa inspirat și pe care apoi să-l înnoade cu măiestrie în vers. Mai mult. El pretindea vieții un climat priincios, propice și chiar stimulent la plămădirea poemului. Pe lângă natură, poezia mai simte prin urmare nevoia unui element viu, care s'o întreție și s'o promoveze deasemenea, nu numai prin ai arăta un interes nesecat, ci prin consonanța sufletească, de atmosferă familiară, dintre interiorul oricărui om și acela al oricărui poem. Se cere așa dar aici o corespondență substanțială, impalpabilă, și o susținere reciprocă, pentru a se putea astfel îmbiba în viață, care să furnizeze în prealabil pretexte, un climat convenabil înfloririi poetice. Aceasta își reclamă deci o haină bine ajustată pe corpul ei de cristal, o atmosferă morală, care să nu-i înăbușe pulsația aeriană. Și mai cere încă răgaz, foarte mult răgaz, tocmai ceea ce azi imposibil să se găsească. Distonanța stringentă dintre un atare climat, favorabil înfloririi bogate a versului și atmosfera milităroasă și în general spus pragmatică din clipa de față, care s'a obișnuit să inregistreze numai rezultate concrete, utile, a creiat poeziei o situație insuportabilă, silind-o să se împutineze și să decadă chiar calitativ, ea făcând loc din ce merge mai larg răspândirii esseului, genul se pare cel mai propice

șocietății moderne, întrucât aduce cu sine un mănunchi de soluții de interes mai adeseori practic, utile, deci în spiritul ei covârșitor.

Cred că, încercând o schematizare, se poate reconstrui în parte fiecăruigen literar un climat relativ propriu și poezia este aceea care și-l cere mai cu delicatețe și eleganță alcătuit. Pentru a se hrăni încontinuu, ea pretinde să afle în climatul acesta, care o integrează lăsându-i libertatea necesară, o seamă de seve, de sucuri de raritate, secătuite din sânul societății contemporane. Deaceea n'ar greși acela care s'ar încumeta să învinuiască vremea de față că ar fi ostilă creșterii nestingherite, ca alte dăți a poeziei. Și lucru curios, mai îndărătnici în această privință e astăzi chiar tineretul, în alte vremuri din fire cel mai cu predilecție predispus a creia atmosfera convenabilă ei.

Sesizându-se de repercursiunile nefaste, pe care trepidanța ritmului vieții și materializarea preocupărilor tineretului nostru le poate induce asupra delicateței lui sufletești, denaturând-o până la caricatură, oficialitatea românească spre a-și repara o greșală, a luat în timpul din urmă inițiativa unei „ofensive a poeziei“ în școală, tocmai ca mijloc de educare morală a tineretului. În momentul când oficialitatea ia deciziunea să legeze și impună pe o asemenea cale cultivarea unei categorii oarecare spirituale, putem deduce că acestea trec prin faze deosebit de critice. Oricât ar fi de eficace uneori intervenția oficială în anumite domenii, poeții nu sunt deloc măguliți. „Poezia trăește și biruește singură, fără sprijinul nimănui“, afirmă unii. Deși ne place izolarea mândră a poetului, afirmația reclamă o corectură. Poezia este o vietate, care, ca oricare alta, necesită un aer curat, o atmosferă filtrată, în care să poată respira în toată libertatea. Nu cred într'o autonomie rece a poeziei. Oricât s'ar retranșa ea uneori în turnul de fildeș, numai constituția sufletească a omului adecvată ei o poate actualiza. Individuală prin creație, circulația ei reclamă concursul unui cerc de inițiați. În condițiunile actuale, ar fi mai nimerit să se spună că de fapt sensibilitatea omenească nouă e aceea care se depărtează de poezie, împingând-o în perspectiva falsă să pară

că totuși ea se retrage aristocrată în turnul de ivoriu, deși în genere fenomenul liric e o permanență plutind pe o unică claviatură, bogată în nesfârșite note de rezonanțe. Mentalitatea timpului nostru ar pretinde poeziei o tendință de didacticizare, pentru a include reminescente utile sub vălul ei făcut transparent, spre a se da la o parte cu ușurință. Firește, vâna lirică rămâne încontinuu intactă, însă valorificarea și circulația ei, cristalizată în universuri de expresie poetică, stagnează sau cel puțin se reduce în asemenea vremuri, izvoarele fiindu-i barate de materiale rezistente. Ceeace se încearcă prin „ofensiva poeziei” e mai întâi distilarea și amenajarea unui climat favorabil, în care versul să curgă în voie, spre a nu suferi calitativ sau cantitativ de pe urma tulburării atmosferei în care respiră. În elementul uman încă gingaș se poate cultiva, prin contact zilnic cu frumusețile versului și ferirea de tentațiile palpitate ale cotidianului, un cerc restrâns de înțelegători și iubitori ai poeziei, care să-i asigure o existență nestincherită, să o protejeze. Ceeace ne îndrituiește totuși să prevedem eșuarea planului acesta oficial e aplicarea lui ineficace în practică.

ION ȘTEFAN

C R O N I C I

OAMENI ȘI OPINII

DESPRE PETER NEAGOE

Destinul acestui scriitor e, în unele linii, aproape de al lui Panait Istrati. Poate că nu singură împlinirea a contribuit la împlinirea lui, ci neastâmpărul, febrilitatea tinereții, căutarea de inedit. Peter Neagoe a plecat în America, mi se pare nu ca să facă literatură, ci ca să trăiască. Deschiderea noului continent a fost pentru dânsul, desigur un lucru rar. Dar numai oamenii slabi se pierd. Peter Neagoe avea încăpățânarea aceia de român ardelean, în care optimismul se naștea așa cum de pildă se desfac frunzele, ori cum cântă păsările. Și viața capătă atunci alt sens. Dar pentru cuprinderea aceste vieți deosebite, trebuie uneori și o minte luminată, pe care Peter Neagoe a avut-o și a folosit-o. A făcut întâi o slujbă cotidiană: caricaturi și desene pentru ziare. Literatură a făcut pe urmă. Se zice că întâmplător, dar acesta interesează puțin, poate chiar deloc. Fapt e că literatura lui Peter Neagoe, scrisă în limba engleză, a fost o revelație și o lecție de stil englezesc.

Astăzi Peter Neagoe e desfăcut în tiraj uimitor, totuși cărțile sale au o grafică antologică, așa cum la noi s'ar tipări edițiile de mare lux.

Aminteam la începutul acestor însemnări și de Panait Istrati. Dar acesta trăia o viață politică fecundă și emoționantă, care la Peter Neagoe stă pe un meridian normal. Panait Istrati a fost exagerat uneori, pripit de cele mai multeori. Peter Neagoe e calm, calmul acela specific englezesc, pe care și l-a asimilat perfect.

Punctul unde destinele acestori doi scriitori se întâlnesc, e situat mai puțin în viață, mult în literatură. Ambii au căutat ca în cărțile lor să înflorească satul românesc. Era aceasta nostalgie, oază răcoasă în drumurile vieții, o nevinovată exploatare a cititorului strein avid după exotism, nu interesează. Destul că satul nostru a trecut hotarele țării, prezen-

tat într'o ipostază fericită, interesantă autentică. Peter Neagoe merită astfel toată dragostea noastră, pentru aceiaș dragoste care a păstrat-o Acilului său din județul Sibiu, sat românesc, ca toa e celelalte destăcute printre lanurile țării.

Despre Peter Neagoe ca scriitor nu mai putem spune multe cuvinte. Aceasta o vom face altădată când îl vom citi. Dar vom putea scrie rânduri despre omul admirabil care e Peter Neagoe, pe care l-am cunoscut la Deva în tovărășia poetului Aron Cotruș, unde vre-o zece zile, zi de zi, noi culegătorii de stele, stăteam de vorbă la o cafenea, pe stradă, în parc, pe cetate. Peter Neagoe are un caracter natural. Nu-i place afișajul și reclama extravagantă. Intrarea în suflet și-o face el singur, prin prezența lui. Ținută corectă, respectuos până la intimidare, un adevărat gentleman. Nimic din mândria aceia anumită, pe cât de urâtă pe atât de frecventă, la oamenii cari își au numele de altitudine. Simplu, natural, uneori naiv chiar, Peter Neagoe rămâne un model liniar de corectitudine și bine susținută galanterie.

Vreau să accentuez aci dragostea pe care acest scriitor, plecat când pe umeri îi inflorau grădinile tinereții și reîntors cu ani mulți de mână, o aduce țării sale. O dragoste pentru peisaj, pentru genuna folclorică, pentru tot ceia ce întâlnește, vechiu sau nou. E de regretat că mulți cari au scris despre Neagoe au speculat eventual senzaționalul, au făcut superficialități. Mai nicăieri o verticală pătrundere, o înțelegere mai largă. Nu pretindem deloc că ea s'ar fi produs în aceste prea sumare rânduri. Era greu fiindcă Peter Neagoe și mai ales literatura lui e absolut necunoscută la noi. Dar ne-am silit de a prezenta un Peter Neagoe adevărat, la fel cu acel pe care l-am avut aproape câteva zile.

Chestiunea ce trebuie pusă apăsă e traducerea integrală a lui Peter Neagoe în românește. Notăm că deși Neagoe vorbește o românească aristocrată și perfectă, traducerile vor fi începute de Petre Grimm. Lucian Boz, care a fost încercat în acest scop n'a putut fi utilizat.

Rămâne ca traducerile să se rezolve cât mai curând. Neagoe trebuie cunoscut și în țara lui.

GEORGE POPA

C Ă R Ţ I

VICTOR PAPILIAN: FĂRĂ LIMITĂ

(ed. Cugetarea)

E mult de atunci când d. Victor Papilian, ascuns sub pseudonimul Sylvius Rolando, prin romanul „Ne leagă pământul” editat de Casa Şcoalelor, atingând o anumită sensibilitate morală, ridicase împotriva-şi câteva glasuri din presă, dar cu prea puţină autoritate spre a fi auzite. Jurnalul doctorului Sebastian Cornăţeanu, întins pe 400 de pagini, n’avea decât o singură calitate : oferea o lectură antrenantă. Ținând, însă, seama de destinaţia ce trebuia să i se dea oricărei cărţi apărută în susnumita editură, sincer spunând, „Ne leagă pământul” nu trebuia să apară acolo. Lucrul s’a făcut prin „îngăduinţa” — neiertată — a d-lui Mihail Dragomirescu. Dar să nu mai vorbim de cecece a fost. Am amintit, în treacăt, de jurnalul intim al dr. Cornăţeanu, care, în urma unor grave decepţii, se salvează dela sinucidere prin conversiune, acceptând călugăria. Faptul s’a efectuat în elveţia. Reţinem acest amănunt, fiindcă şi în ultimul roman „Fără limită”, de care ne ocupăm, curios lucru, tot din Elveţia se reîntoarce convertită la sentimente profund religioase, Clarisa Gărdăreanu. Regretăm că n’am avut prilejul lecturii romanului de mari proporţii „În credinţa celor şapte sfeşnice”, în care d. Victor Papilian, abordând o temă religioasă, nu poate fi decît interesant ; mult mai interesant prin latura laică a problemei.

Să rămânem, dar, astăzi la „Fără limită”, ultima creaţie epică a d. V. P. Suntem, deocamdată, la periferia romanului. Denunţăm, dela început, procedeul d-sale de a complica acţiunea prin intercalări şi intermediu fără să justifice vreo necesitate în arhitectura romanului. E drept, autorul a fixat un cordon de două ori întărit : procesul Ermil Gărdărean — Clarisa ; Clarisa Gărdăreanu — Păianu, şi, dacă mai putem admite : Ermil Gărdăreanu — restul personagiilor cari populează cartea. Să stabilim raporturile existente dintre personagiile romanului. Ceece este egal cu a schiţa printr’un contur sumar acţiunea pornită pe deferite planuri, dar dela aceeaşi altitudine. Magistratul Emil Gărdăreanu, după 13 ani de căsnicie şi viaţă corectă, într’un fel de a vorbi, uită de îndatoririle familiare şi con-

jugale ; descoperă „libertatea“ absolută în fericire, al cărei secret este ca „pentru o clipă să devenim incapabil a raționa“ Rațiunea e un viciu, care distanțează pe om de om. Acest „viciu“ l-a subjugat în căsnicie. Clarisa e o soție în fața căreia simți un respect, pentru că așa îți ordonă „rațiunea“. Deci, ea (rațiunea) trebuie umilită, sau chiar doborâtă. Fără ea nu există scrupule. Inceputul la făcut ca Erji, infirmiera. Ea „îi dădea emoțiuni primare, pe care Clarisa, cu rafinamentul ei de intelectuală nu le putea procura“. Foamea sexuală e numai o supapă prin care se scurg, diformate, alte vicii sufletești. Erji, Florița și Babița nu sunt consolări la întâmplare. Fiecare din ele au dus o părticică din sufletul lui Gărdăreanu. Subliniem aici, meritul d-lui V. P. că a prins sub aripa psihologiei sale gradual, sensibilitatea și variațiunea de conștiință, reușind a prezenta prin Gărdăreanu, descompunerea unei familii și mai cu seamă a unu om. Din decrepitudine îl smulge un glonț de revolver, tras asupra lui în plină ședință la tribunal. În fața morții, toți muritorii sunt buni. Cei ce scapă, se mențin în acest climat multă vreme. Gărdăreanu s'a purificat prin suferință. Revine la viața de odinioară. Mai mult, începe să creadă în Dumnezeu, lucru de care se desobișnuise. Ce pare neverosimil, e implicarea Clarisei într'un proces similar. „De treisprezece ani era căsătorită și soțul ei îi era un necunoscut“. Unui necunoscut nu ești obligat să-i împărtășești nimic din ce este al tău... Se înfiripa în sufletul ei un proces de disoluție manifestat printr'o consecventă repulsiune față de Ermil. Dramei îi trebuie un complice. S'a găsit în persoana lui Păianu. poet-filosof și magistrat, prins în păenjeniușul iubiri Clarisei. Din adversarul bărbatului ei, își face amant. Apropierea e stranie. Dar e veridică. O romantică întâlnire într'o seară pe malul Someșului (acțiunea se petrece în Cluj), formează suplimentul de viață realizat în raza lungă a efortului de individualizare a dragostei *adevărata* ce o încerca prin Păianu. Ermil s'a reîntors în cămin. Clarisa încearcă să iasă din el. Aici culminează străduința, le epice ale d. V. P.: suspiciunile și urile sunt comprimate. Te aștepti din moment în moment la un conflict furtunos. Lectura devine un efectiv prilej de temere, Norii amenințători se împrăștie fără a deslănțui vijelii. Nu s'a întâmplat ni-

mic, deși un spirit demonic din noi, ar fi dorit „ciocnirea”. Fiecare erou al fabulei romanului d. V. P., la un moment dat, pare un tolerat propriului lui destin. Pedanți și artificiali, filosofează utilizând o dialectică facilă; concurând la un joc psihologic liniar, ei devin uneori inutili. Niciunul nu e o figură proeminentă în spațiul larg al cărți; nu înalță atmosfera prin vr'o atitudine sau vreun gest. Slabă excepție face, Blazius Kopenetz, prof, de dans al Bălașei fiica Gărdărenilor. Dl. V. P. a ignorat neliniștele și ascunzișurile sufletului acestui personaj ciudat, îndrăgostit de mica dansatoare, ale cărei execuții coreografice, prin grația și armonia lor, îl uimesc, îi pune în mișcare toate resorturile vieții sale intime. În una din orele de dans, maestrul fu găsit mort cu capul pe masă, privind neturburată înainte la Bălașa, care executa, goală, ultima creație — un dans fluvial — a profesorului său. Soții Gărdăreanu, își dau seama că e vorba de o perversiune, cu ceva mai puțin decât o conjuncție psiho-sexuală. Au dus fata într'o școlă de menaj din Elveția. Clarisa, în urma acestui „incident”, a trecut printr'o puternică transformare: se reîntoarce din Elveția o femeie religioasă, definitiv convertită. Zic definitiv convertită, pentru că până atunci Dumnezeu era prea exterior sufletului ei; nu i-a simțit niciodată prezența atât de vie ca acum.

Ar fi de spus câte ceva, despre fiecare din actorii dramei d. V. P. Însă, nu prezintă niciunul vr'un interes deosebit: Conjunctura morală — fir roșu de-alungul cărți — am arătat-o ca însăși temă și teză în „Fără limită”. Și apoi, într'o carte grea de abundențe psihologice necristalizate, esențele se pierd prin multiplele ramificații oarecum subterane, pe care i le-a creat autorul. Materialul enorm îngrămădit în cele aproape 500 de pagini putea suporta mari simplificări și desecțiuni în economia romanului, fără să-i diminueze cât de puțin valoarea. Renunțând la dimensiuni, pe care nu le poate stăpâni încă, se impune a prețui mai mult analiza psihologică; lature nu îndeajuns apreciată de D-sa. În schimb, am găsit multă poezie în romanul d-lui V. P. Despre *tăcere*, cred că n'a scris nimeni mai frumos ca d-sa:

„Tăcerea poate cuprinde orbita adâncului fără margini.
Tăcerea poate strânge conul de lumină al spiritului.
Tăcerea poate cunoaște versul fără glas al firmamentului,
Tăcerea e iubire, poezie, rugăciune“.

„Fără limită“ e un roman în care d. Victor Papilian se recomandă un scriitor cinstit și cu remarcabile însușiri epice.

LUCIAN COSTIN: DE PRIN SECOLI (ediție specială).

Da, da, nu râdeți de o „ediție specială“ a poeziilor d-lui Lucian Costin, directorul „strașnicei“ reviste *Banatul literar*. Această rablă, are un viciu : scrie versuri cât cu treabă, cât fără treabă. N'ar fi nimic dacă s'ar mulțumi să le scrie și, în cazul când și-ar găsi vr'un dobitoc blând, să i le citească. Dar d-sa are ambiția să-i treacă numele peste hotare. (Nimeni nu-i profet în patria lui...) Vezi, Doamne, e injust ca, un poet, cu o activitate așa de bogată, să fie complect ignorat. Iată, însă, că s'a găsit o instituție care să-i ducă faima peste graniță, hăt, până la Paris. Și pentruca „evenimentul“ să nu se consume fără o lecuiță de „opinie“, a trimis tuturor revistelor (cadou) volumul de poeme în graiu arhaic : *De prin secolii*, „ediție specială“, pentru expoziția din Paris. Să nu credeți că e glumă. Ne-a trimis și nouă un petic de reclamă, cu următoarele șire : „Fundatiile Regale Carol II“, au selecționat (?!) operele scriitorilor români, cari vor figura în Pavilionul României (secția : literatură și artă). Intre scriitorii oficiali e și poetul (??) Lucian Costin cu următoarele opere poetice : a) *Astrale* ; b) *Peisagii și simfonii* ; c) *De prin secolii*“.

La început am crezut că e glumă. Dar, chiar nici ca glumă „nu merge“. Are ceva macabru în ea. Te cuprind fiorii. E vorba de un nenorocit „visător“. Ascultați cum vin cuvintele grele sub condei, ca norii încărcăți de grindină :

Oh, tu varvară moarte — cum nu mă pot scula pe tine a te
[calvinire,
Vrăjmașul pat — în boală grea el m'au smomit, ochi plâng că
[ceasul e'n plinire
Nu, oh, nu pot... mi-i sufletul iar uteșat... și patu'n voi l-oiu
[slobozi,
Să știți că Lăpușneanu de moarte a se temere nu știe și nece
că il veți călugări.

(Moartea lui Alexandru Vodă Lăpușneanu)

Frumos mai grăește Dosoftei, în comparație cu d. L. Costin! Și atunci, nu sunt, oare, inutile versificațiile d-sale? De altfel, a văzut demult că „arta“ sa n'are niciun rost. La vârsta d-sale, îl putem compătimi că-și pierde timpul, stând de vorbă cu... morții. Dece nu i se dă ceva de lucru omului ăstuia?

ȘTEFAN STĂNESCU: ARCA LUI NOE (Ed. Fundațiilor Regale)

Nu cunosc activitatea acestui poet decât din „Gândirea“, în care, dintr'o exagerată modestie, la distanțe mari, lăsa să-i apară numele. Din câte l-am cunoscut, mi-a părut just să ia *premiul scriitorilor tineri*. Mă îndoiesc dacă se vor găsi doi, trei confrăți de bun simț, care să-i nege dreptul lui Șt. St. la acest premiu. De astădată, aprecierea comitetului n'a dat greș. El n'a încununat o muncă, ci un talent. Contrar uzanțelor literare de astăzi, poetul a preferat discreția. O calitate pe care o întâlnești așa de rar în zilele noastre... „Arca lui Noe“ a dospit îndelung într'un unghiu de severă cercetare și adâncire a poetului. E pretutindeni prezentă raza ochiului dublată de inteligența pluşată a unei lumi concrete. Nicăieri mai limpede decât în „Biografie“ nu se poate vedea tendința spre *sobru* și *adânc*; două particularități ale poeziei d-lui Șt. Stănescu. Deși cam lungă, o reproducem, fiindcă e cea mai completă prezentare a poetului:

Poetul a umblat prin porturi și muzee,
Cu mâneci suflecate prin vaste șantiere
Și prin biblioteci, — idee cu idee —
A scuturat cărți mari de rod și de tăcere.

Adeseori a plâns când îi părea c'aude,
Din pagini o chemare de clopot scufundat,
Și când, eterne versuri, virginele lui nude,
Li pescuiau, din ape un suflet înecat.

Doar câteva silabe și două, trei, cuvinte
Lăsându-i, pentru cântul ce scuză fuga lor,
De-o minunată Arcă, îi aduceau aminte,
Din lemn de chiparos cioplită răbdător.

Atunci poetul tânăr se-aseamana cu Noe.
Uitând pentru o clipă tovarășii-i de joc,
În propria lui ușă bătea cerându-și voe
Să intre, să-și ascută-o râdea, să schimbe-un toc.

Istoria naturală și umanismul fiindu-i
lubite, anii lui sunt ucenici și calfe,
Drept orișice salariu un Inger răsplătindu-i
La timp, cu bucurie: tot ce-ar fi vrut să afle.

Astfel trecu prin parcuri, — ducându-și mai departe,
Trudit, cu zâmbet palid și umbletul ușor,
Sub brațul stâng, comoara — un munte, sau o carte
Cu foile netăiate, citită tuturor.

Sunt desigur în „Arca lui Noe” și poeme puțin
isbutite („Viața din Arcă”, „Jertfe”, „Talazuri înlăuntru”
și alte câteva). Destul de des, prozodic:

Să nu mă întrebi — căci nu pot să răspund
Când e deajuns!

Am dat apoi peste o împerechere „ciudată”:

Se nălță pe două picioare
Subjiri, dinainte,
Caprele zglobii...

(Viața în Arcă)

Toată lumea știe că întotdeauna caprele, când se ridi-
că în două picioare, se ridică pe cele dindărăt. M'am
legat de părțile mai slabe din volumul lui Șt. Stănescu, toc-
mai pentru că-i prețuesc poezia, cărei îi acord nu tocmai
o mică valoare. Mai puțin ironic decât d-sa (strofa
ultimă din „Ars poetica”), aș vrea să fac o glumă:
să dea cu tăvălugul peste cele 9 poeme slabe; i-ar
rămâne 14 bune.

NICOLAE ROȘU: ORIENTĂRI ÎN VEAC

(ed. Cugetarea.)

Cartea d-lui Nic. Roșu, e rezultatul unei cunoa-
șteri amănunțite și profunde a fenomenului românesc.
Dintr'un sentiment suveran naționalist, regret că numai
acum mă pot ocupa de înmănunchierea problemelor
analizate de d-sa în „Orientări în veac”. Să precizăm
un lucru dela început: nu e vorba de o carte excep-
țională. Ea face excepție între toate cărțile apărute în
editura „Cugetarea”, de când o știm noi. Subiectiv
vorbind, aș putea spune că ultima lucrare a d-lui N. R.
e necesară oricărui intelectual român onest. Indrăsnesc
să afirm aici un lucru, pe care mulți îl vor judeca în
desavantajul meu: găsesc mai utilă, pentru toată ge-
nerația mea, „Orientări în veac”, decât „Schimbarea

la față a României", a d-lui Emil Cloran. Explicația n'o dau aici, întrucât nu intră în obiectul acestei cronici. (N'ar fi lipsită de interes, justificarea). Fără vr'un merit deosebit, decât acela de a fi pătruns în miezul problemelor și a de fi pronunțat limpede, răspicat, d. N. Roșu, pentru sinceritatea celor scrise, câștigă simpatia cititorului. De aceea excluzând atașamentul nostru pentru capitolul ultim al cărții d-sale, zăbovim cu plăcere lângă „Orientări în veac”, judecând timpul consumat la citirea altor cărți, pur literare.

Propriu zis, nu fac altceva decât repet întoarcerea paginilor, nemodificând nimic din ordinea stabilită de autor. Mi-ar trebui prea mult spațiu spre a putea insista asupra subdiviziunilor din capitolele cărții. Deși, de ex. „Iudaizarea culturii”, e trecut printr'o amplă dezvoltare, vom stărui mai puțin asupra lui; problema putând fi reluată oricând și pe diverse planuri. E cunoscut, sau dacă nu, e bine să se știe, că fondul nostru spiritual a fost mult alterat prin infiltrații streine. Mai ales literatura, unde nuanțele adevăratei literaturi bune au ajuns a nu se mai distinge. În special poezia, nu se mai citea decât de poeți. Și să nu uităm, s'a scris extrem de multă poezie după războiu, și până mult încoace (1929). Inșă, era numai artificiu; joc de imagini, inventivitate verbală, încât, înregistrarea ei n'a făcut-o decât un singur om în România: „emeritul” nostru critic evreizat, d. E. Lovinescu. Va veni timpul, sper, când vom svârli cu lopata la gunoiu, maculatura pornografică a semiților și filosemiților români, promovată de „imperturbabilul” critic și de alți „îndemnători”. Din cauza acestui „libertinaj”, s'a ajuns la anarhia literară de astăzi. Inșă „în arta literară, ca și în orice alt domeniu de manifestare a spiritului, nimic nu se poate crea, nici o idee, nici o formulă nu este valabilă, dacă nu se bizue pe ordine, pe disciplină, dacă nu respectă o tradiție și nu recunoaște o ierarhie”. (pag. 56)

Ar fi o îndelicatețe dacă n'am remarca frumoasa prezentare a d-lui Aron Cotruș în calitate de poet al „Omului nou”. În configurația spirituală a *României tinere*, a „Omului nou”, poetul, care a dat expresie acestei vieți noi ce vestește „Țară” de mâine, merită floarea atenției noastre. Volumul de poeme „Țară” al d-lui A. Cotruș inspirat din viața legionară, d. N. Roșu

îl caracterizează just văzând climatul sufletesc din care s'au smuls aceste poeme, și destinul lor:

„Aceste poeme sunt predestinate unei mari circulațiuni. Vor trece, fascicol de fibre de oțel, — dela om la om, pentrucă ele sunt mai mult decât sociale, sunt pe marea linie de mișcare a sufletului unei națiuni într'o epocă istorică. Versul merge alături cu munca, se încordează în proiecțiuni vânjoase pe zările unui veac. La el găsim ritmul, mișcarea și respirația omului nou“ (pag. 105).

Ionel I. Moța, splendidă întrupare a Ardealului, cu virtuțile lui de ponderat și energic luptător, va fi în toate timpurile o figură des evocată. D. Nic. Roșu, plecându-se asupra memoriei lui („Un ziarist de luptă: Ion I. Moța“) și a camaradului său, Vasile Marin, subliniază măreția sfârșitului lor: „Moartea eroilor români din Spania, înseamnă intrarea noastră în *Universalism*. România apare transfigurată de mitul acestei jertfe. Putem spune că am ajuns să ne cunoaștem, să ne pătrundem, să ne trăim destinul în eternitate.

O generație care prin reprezentanții ei a luptat și s'a jertfit pe treptele *universalului*, se înțelege dela sine că nu va putea pierde o bătălie în cadrele *particulare* ale vieții noastre de stat“ (pag. 269).

A mai rămas un capitol, și, cel mai important din cartea d-lui N. Roșu: „Idealul prometeic“: drumul spre renașterea națională și crearea omului nou. E un proces care se petrece sub ochii noștri, și în care va trebui să triumfe „spiritul cel nou“. Capul acestei mișcări regeneratoare este Corneliu Zelea Codreanu, un mare educator și conducător; un om modest, cu o mare bunătațe sufletească și o mare putere de cunoaștere a oamenilor, Corneliu Z. Codreanu, a creiat omul nou prin educație, care, însă, nu constă din vorbe și precepte, ci din fapte. L-a obișnuit pe omul nou să trăiască pentru națiune; să se confunde cu destinele ei; să alunge ispita egoismului din sufletul său. De-aci încep convingerile. Toate străduințele urmăresc: *formarea sufletului*. pentrucă „omul nou trebuie să fie un luptător, un spirit dinamic, întreprinzător, energic, prompt. Faptele sale să fie reflexul dreptului de a trăi al unui popor. Despersonalizat de multiplele aderențe ale vieții individuale, omul nou devine astfel un erou care știe să lupte, să se jertfească, să moară“ (pag. 275)

Mulți cer „doctrină”, „program”, „idei”, etc. îngrijorați (oh, sărmanii...) de soarta „Statului de mâine”. Legiunea le răspunde în loc de „doctrină” cu o credință în demnitatea, onestitatea și eroismul omului nou. „Când o generație a ajuns să trăiască aceste virtuți sufletești, înseamnă că și-a făurit o doctrină dincolo de idei și de raționamente. Programe? Organizarea acestei biruințe. Transformarea sufletului acestei țări, aidoma omului nou. Aceasta va fi România legionară. „Politica lui Corneliu Codreanu, este întemeiată pe primatul românismului”. El pune piatră de hotar între două lumi: lumea veche, cu metehnele ei, și lumea nouă, ca o primăvară bogată. Sub cerul celei din urmă, vom începe „o viață istorică, care să mărească și să adâncească tot ce este românesc”. (pag. 296).

NICOLAE ALBU

R E V I S T E

RÂNDUIALA (II, 2)

Exemplarul acesta nu e cel mai recent, dar vrem să poposim lângă studiul de frumoasă intuiție al d-lui Haig Acterian, intitulat „Arta și națiunea”, care împreună cu celelalte colaborări, definește spiritul românesc și legionar al revistei.

Desigur, problema nu e la primele debateri, dar d. Haig Acterian o interpretează frumos și documentat. Arta românească e și astăzi condamnabilă pentru rezistența cu care împrumută încă elemente streine, când rezolvarea ei supremă ar fi indentificarea cu viața românească. „Datoria artiștilor este de a se lăsa însă-mânțați de arta populară, de a nu alerga la maestrul streini, dela care nu avem a învăța decât meșteșugul; spiritul să-l aflăm în noi.” (pag. 80)

Românul trăește în metafizică. Viața lui sufletească, structura lui psihică nu se alătură raționalismului integral, ci rămâne mai mult pe linia sentimentului, a entuziasmului rudimentar dar puternic, confundându-se astfel cu cele mai tari elemente mistice. Și d. Acterian scrie despre acest lucru (pe care cred că mulți l-au simțit) pentru a susține de ce trebuie să ne întoarcem la noi acasă. Și tot prin acest fond mistic se poate dovedi de

ce legiunea e întâi de toate creștină și nu se poate alătura unor concepte materialiste.

„Rânduiala”, care găzduște articolul d. Haig Ac-terian e o revistă de impresionantă atitudine spirituală. Conține momente românești interpretându-le documentat, servită fiind și de o tehnică înaltă.

GEORGE MIHAIL

I N S E M N Ă R I

LUCIAN BLAGA LA ACADEMIE

Zilele trecute s'a săvârșit un act ce trece dincolo de banalitatea cotidiană. Lucian Blaga și-a făcut intrarea oficială în sânul Academiei Române. Acest fapt e merit a aduce o nouă înprospătare și o sporire a prestigiului îmbătrânitei instituții. Lucian Blaga reprezintă un nou punct de orientare în ambianța culturii majore românești.

Incepând cu primele luminoase realizări din *Poe-mele luminii* și *Pașii Profetului*, poeme în cari exuberanța vieții țâșnea ca o forță activă din ancestrale și nostalgice tipare subconștiente, trecând prin nebulozitățile pline de mister din *Lauda Somnului*, atingând cu o discretă gravitate antenele tragismului destinului uman în *La cumpăna apelor*; trecând apoi prin realizările dramatice până la *Cruciada copiilor*, *Meșterul Manole* și *Avram Iancu* și sfârșind cu substanțiala sa operă filosofică culminând în *Censura transcendentă*, *Orizont* și *Stil* și *Spațiul mioritic*, peste tot, opera lui Lucian Blaga ne-a servit o neașteptată revelație. Nicăeri, poate dela Eminescu încoace, *duhul pământului* nu a fost prezentat în aureola originală a unei creații majore de inedite posibilități. Lucian Blaga înseamnă un pisc al spiritualității românești și identificarea sa cu noul destin al culturii *României veșnice* înseamnă identificarea acestui *duh al pământului*, ca temelie în această cultură.

Semnificativă în acest sens rămâne recepția sa în care recunoaște drept predecesor al său *Satul* cu bogata lui *matcă stilistică*, regeneratoare de fecunde și originale creații.

Și semnificative rămân cuvintele regale prin aceeaș recunoaștere a satului, moment crucial în împlinirea

destinului românesc, precum și prin salutul pe care Voievodul Culturii îl adresează literaților țării, salut adresat șefului spiritual al generației de scriitori, a cărei tinerețe e luată de unii drept un păcat.

ION MOLDOVEANU

CAZUL MIRCEA ELIADE

Zilele trecute, un ziar de dimineață depe *Sărindar* a anunțat cu litere mari și groase un așa zis „comunicat”, prin care vestea „*excluderea lui Mircea Eliade, dela Universitate*”. Precum era și firesc vestea a surprins și a indignat pe toți cei ce știu cine este Mircea Eliade și, mai ales, motivul invocat...

Mircea Eliade, asistent onorific la Conferința de Logica și Teoria Cunoașterii a d-lui prof. Nae Ionescu, exclus din această calitate ca autor de scrieri pornografice. (?!)

Se spune că Universitatea din Capitală a făcut acest fapt sesizată fiind de către Ministerul Educației Naționale. Pe cât se pare de simplă, pe atât este de confuză explicația. Căci voiam să știm care sunt scrierile pornografice ale tânărului și talentatului profesor și scriitor. Sau cel puțin ce înțelege Onor. Minister al Educației Naționale prin pornografic, spre a ști noi care sunt scrierile cu pricina. Dar Ministerul Educației și Culturii Naționale, fiind întrebat de cazul d-lui Eliade, necum de chestiunile pornografice, a răspuns că e străin cu totul de acest caz și, mai mult, că așa stând lucrurile, nu mai poate pune chestiunea pornografiei scrierilor pretinsului „*exclus*”. Și totuși Universitatea a dat comunicatul cu pricina.

Așa cum se prezintă, faptul este incalificabil. Demn de-o operetă de Offenbach... Repercursiunile lui însă sunt direct dureroase. Mircea Eliade este un exponent de frunte al generației românești de după război. Marea lui vinovăție constă în faptul că e un spirit superior, fecund; că s'a identificat cu generația căreia-i aparține și-o reprezintă, iubindu-și Patria mai presus de tot. Și, vorba lui Nietzsche: „Orice ființă mare e vinovată...”

Altfel nu ne explicăm faptul. Deși lucrurile se vor lămuri, — căci altfel nu se poate — ne întrebăm, cine poartă răspunderea?

CONSTANTIN-STELIAN

scriitorii cu cât sunt mai mari, cu atât sunt mai trâmbitași. Talentul are nevoie de afișaj: reclama e sufletul comerțului și comercializarea talentului se numește cultura. Dacă vei continua să rămâi un ilustru obscur, oricât de mult de talent ai avea și oricât de ilustru ai fi, tot obscur rămâi fără... posibilitățile obișnuite de lansare. Dar resemnarea este perla rară, mai ales la oamenii combativi.

Iată însă, cunosc în București, deși acolo unde se fabrică tobe și trâmbita, un scriitor care este dublat de un erudit. Poate că Anton Balotă lucrează în tăcere pentru că tăcerea este apanajul savanților. Și Anton Balotă este un savant, — oricât i s'ar părea de împovărat cuvântul. Specialist în limbi slave, adânc cunoscător al popoarelor balcanice — mai cu seamă albanez și sârb — istoric cu admirabile resurse: elev al marelui istoric N. Iorga, spirit larg, cuprinzător, înțelegător dar și caustic atunci când trebuie, A. Balotă — a cărui operă vastă face deliciul unui anumit cerc de cititori — înțelege să fie și să rămână un tăcut cercetător. Angajat pe linia naționalismului pur, cu ultima sa lucrare încă în manuscris: *Satul ca nucleu de viață românească*, A. Balotă ne dovedește că într'adevăr crede în trancile legături ale băstinașului cu glia frământată din veac în veac, din tată în fiu. „In nicio limbă — îmi spunea Anton Balotă entuziast și convingător — cuvântul *pământ* n'a ajuns să însemne *patrie*, ca la noi. Și înțelegi astfel de ce legăturile țărânului nostru cu pământul înseamnă indestructibila frație cu tot întinsul *Țării*, a *Patriei*”.

Se va pricepe că asemenea constatari nu vor putea fi făcute decât de un spirit în care clocotește sânge vechiu românesc, de un om care s'a identificat structural cu durerile și aspirațiile Neamului și Patriei sale.

Opera lui Anton Balotă poate fi împărțită în trei mari compartimente: a) lucrări referitoare la pământurile și neamurile balcanice (*Albanica*; una din cele mai monumentale lucrări în acest domeniu, cărțile despre scriitorii balcanici: *Boris Stancovici și Iva Voinouvi sârbi* — *Vi. Nazor* — croat — *Ivan Cančar* — sloven — *Girolando de Rada* — albanez), b) opere

de specialitate referitoare la studiul limbilor balcanice și română („*L'ouverture des syllabes et l'origine de la nasalisation en Albanais*“, „*La nasalisation et le rothacisme dans les langues roumaine et albanaise*“, „*Noi contribuțiuni la studiul nazalizării și rotacismului*“, „*Introducere în studiul limbii vechi slave*“, etc..), c) opere istorice și de istorie literară (studii despre *Mihai Viteazul*, o *Istorie a Românilor*, *Eposul popular jugoslav* — în colaborarea cu *Radu Gyr* — și o sumedenie de studii de istorie literară închinată popoarelor balcanice).

Cu o asemenea operă — pe care regretăm că deocamdată, din lipsă de spațiu, nu o putem discuta mai pe larg — Anton Balotă, deși neafișat și nestrigat la răspântiile culturii, face, în adevăratul înțeles al cuvântului, operă de luminare și românism.

URY ȘI PETRU MANOLIU

Ocupându-se în „*Credința*” — an. IV. No. 1042 — de alegerile dela S. S. R., d. Manoliu-Erasm se lamentează pe patru coloane, ca să isbutească înjurături la adresa asociației de breaslă a scriitorilor români, pentru marea (fie la ei acolo) motiv că scriitorii (!) *Ury Benador* — știți, cel cu epocala (tot la el fie) carte „*Ghetto veac XX*” — și celălalt *Ury ... Ion Călugăru* (pe care jur că nu-l cheamă așa), cu *Trusturi*, copilărie netrebnică și panglici literare scoase pe nas, nu au fost admiși membri în S. S. R. Dar în toate cele patru coloane ale sale — ca de altfel toate gazetele cu colorit roșcat — d. Manoliu evită să ne explice un lucru. Și anume: (întrebuițăm formula d-sale) societatea în care au voit să pătrundă uri și puri este *a Scriitorilor Români*. Dacă ei ar fi fost respinși dintr'o asociație a scriitorilor minoritari, mai clar: *a scriitorilor ourei*, recunoaștem că d. Manoliu ar fi avut tot dreptul să se revolte. Și noi am fi fost alături de d-sa. Lucrurile nestând astfel, lamentările sunt inutile. Pentrucă, o spunem răspicat, scriitorii despre cari vorbim, nu sunt Români. Iar societatea pe care au voit să o illustreze (!??), cu prezența lor, este în România și *a scriitorilor băștinași*. Dar acest lucru nu va fi înțeles niciodată de d. Manoliu și ortacii evrei. Din cretinism? Nu. Ci pentrucă interese de gașcă dictează asemenea atitudini.

- Tocmai contrar acestor lipsuri de înțelegere, noi salutăm cu salve de nădejdi hotărârea S. S. R., fiind înviorătoare. Purificarea se impunea. Bate vânt nou și sănătos.

N. LADMISS-ANDREESCU

UN PREMIU

Intre poezii generației tinere, s'a ridicat dârz, ca un stejar verde, poetul lanurist George Popa, căruia anul acesta Societatea Scriitorilor Români, i-a decernat premiul de poezie, pentru volumul „Plecarea spre legendă”, apărut anul trecut.

Nu se putea o mai bună alegere, (felicitim pe susținători) având în vedere că acest poet abia ieșit din adolescență, a dat literaturii pagini de antologie.

Frumosul gest al S. S. R., pe noi, lanuriștii, ne bucură și am găsit deci cu cale că faptul trebuie încrustat și în paginile revistei care i-a adăpostit poemele, ba mai mult, cu această premieră s'a aplicat o palmă multor confrăți, cari priveau cu neîncredere „nașterea cu semn” a poetului, care de acum se ridică înalt pe cerul literaturii tinere românești.

Cu George Popa, revista noastră înscrie un capitol de frumoasă afirmare, mai ales că Lanurile au fost totdeauna românești, necuprinzând în ele slovă străină, păstrându-și prestigiul, scrise fiind cu dârjenie de scriitori tineri, viitorii stâlpi ai literaturii de mâine.

MIHAIL AXENTE

UN POVESTITOR DE TALENT

În acest exemplar al revistei noastre, se publică o frescă a unor vremuri trecute, semnată de Vasile Axente. „Cum a murit bunicul”, nu e decât un fragment dintr'o serie mai lungă de amintiri, pe cari Mihail Axente, fiul autorului, le-a găsit într'un caet învechit, cu file pulmburii, ascuns până astăzi în pod.

Se vede că Vasile Axente n'a pus preț niciodată pe scrisul său, dar îl găsim totdeauna îmbrăcat în armura unui idealism pururea creiator de faptă. A stat alături de Ștefan Petică și Ion Măgură, cu cari s'a avântat în clocotul din 1907, deși mergea contra stării sale sociale, fiind om avut.

Amintirile găsite suferă numai de o anumită ortografie a vremii, pe care noi am înlocuit-o. Incolo scrisul e liniștit, prezentând însă inedite spectacole. Liniția expresiei merge foarte aproape de Creangă, cu aceea ușoară nuanță de ironie pentru cei descriși, cari niodată nu sunt oameni răi, faptele lor încadrându-se unui implacabil destin, el singur condannabil. Vasile Axente întoarce înspre noi oameni și locuri, cu obiceiuri vechi, cu glume mari, cu tot ce-a fost frumos, cu tot ce-a fost trist. Și peste ele, puțină ironie, puțin regret. Stilul său arată un om natural, care n'a gândit să facă din scris literatură, ceăce totuși s'a întâmplat. Având uneori chiar expresii mai tari, bucațile sale nu cuprind totuși pornografie, care era evidentă, uneori în năbușitoare în scrisul unui alt povestitor de acest fel. (Ion Iovescu: Nunta cu bucluc).

Lanurile noastre, care tind să cuprindă cât mai multă și mai autentică expresie românească, vor continua și pe viitor cu publicarea acestor amintiri ale lui Vasile Axente, semnalând scrisul său unui editor, care prin tipărirea lor ar face un act nu de curaj, ci unul de înaltă înțelegere.

GEORGE POPA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

fact de scrierea a... E R A T - A

În „Moartea pe munte”, a se citi astfel: p. 123, strofa 3, vers 1, *trecând* (pt. *trecea*); p. 124, strofa 7, vers 1, *aceea* (pt. *aceia*).

În „Omul cu picior de împrumut” de Mihail Axente, p. 125, rând 10, *ce-i* (pt. *cei*); r. 16, *de-a* (pt. *dea*); r. 19, *hainele-i* (pt. *hainelei*); p. 127, r. 17, *mi-e* (pt. *mie*); p. 129, *M'ai* (pt. *Mai*); r. 27 *a-l* (pt. *al*). Alte greșeli mai mici, cititorul e rugat a le corecta singur.

BIBLIOGRAFIE

Cărți: M. Rașcu: Contribuții literare (studii). Pavel P. Belu: Candelabre albastre, poezii: Bibl. Rev. „Luceafărul”, Timișoara. B. Blanchard: Arta vorbirei, trad.: P. Mușoiu, Bib. Rev. „Idea”, București. Pimen R. Constantinescu: România și Italia, Edit. Rev. „Curierul”, Sibiu. Mircea Georgescu: Sat sărac, Edit. „Pământ și suflet olteșesc”, Craiova. Traian Chelariu: Pagini de antologie din poezia bucovineană. Tip. „Arta”, Rădăuți. Apolo Bolovan: Catrenele mele, Tip. „Glasul Bucovinei”, Cernăuți. George Togan: Biserică unită din Mediaș, Tip. „W. Recker” Mediaș. Gheorghe Munteanu: Cercetașul dela Răzoare, Edit. „Darul”, Mediaș (Tip. Recker).

OMUL CU PICIOR DE IMPRUMUT

(fragment)

L. V. Moldovan

Idila

Căci nu mai bine sărutul nopții tot o-
dato... în fața fruncea, de carece sub ea o hartă de
gânduri se abătuse, se sbuciuma, căutând un loc să iasă
la larg.

Total în jurul lui dispăruse. Nu vedea nimic,
n'auzia nimic. Privea într-o doară la lumea ce albea-
ga grăbită. Nu mai era stăpân pe el. I se păru că nu
e el, ci, altul sta acolo pe bancă și inciudat pe singur
rătătea din jurul lui scuipă cu scârbă.

*) Din romanul cu același titlu.

Tăcerea poate cuprinde orbite adâncului fără margini.
 Tăcerea poate strânge conul de lumină al spiritului.
 Tăcerea poate cunoaște versul fără glas al firmamentului.
 Tăcerea e labire, poezie, rugăciune.

Francisc Gyarmati

Peisaj

Arde ceva macabru în ea. Te cuprinde un nenorocit „visător” tălăci cum vin cuvintele grele sub condei, ca porii încărcati de grindină :

Cum tu varvară moarte — cum nu mă pot scula pe tine a te
 [calvinire,
 visătorul pot — în boală grea și m'au smornit, ochi plâng că
 [ceasul e'n plinire
 Nu mă pot... mi-i sufletul iar utegat... și paka'n voi l-oitu
 [slobozi.
 Să știu că Capușneanu de moarte a se temere nu știe și nec
 că il veți călugări.

(Moartea lui Alexandru Vodă Lăpușneanu)

L A N U R I

Anul IV

No. 3

1937

SUMARUL

- ANTON BALOTĂ: În sate s'a născut poporul românesc
ION MOLDOVEANU: Poem
ION TH. ILEA: Coborîre
HORIA BOTTEA: Insula
VASILE AXENTE: Cum a murit bunicul
GEORGE POPA: Moartea pe munte
MIHAIL AXENTE: Omul cu picior de împrumut
ION ȘTEFAN: Climatul poeziei

CRONICI

Oameni și opinii

- GEORGE POPA: Despre Peter Neagoe

Cărți

- NICOLAE ALBU: Fără limită, de Victor Papilian; De prin secolii, de Lucian Costin; Arca lui Noe, de Ștefan Stănescu; Orientări în veac, de Nicolae Roșu.

Reviste

- GEORGE MIHAIL: Rânduiala

Insemnări

- ION MOLDOVEANU: Lucian Blaga la Academie
CONSTANTIN-STELIAN: Cazul Mircea Eliade
N. LADMISS-ANDREESCU: Anton Balotă; Ury și Petru Manoliu
MIHAIL AXENTE: Un premiu
GEORGE POPA: Un povestitor de talent

Reproduceri

- MARCEL OLINESCU: Fată pe câmp (Coperta)
L. V. MOLDOVAN: Idilă (interior)
FRANCISC GYARMATI: Peisaj (interior)

BIBLIOGRAFIE